

відповідальності за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю з потребами оборони та захисту незалежності, суверенітету, конституційного ладу й територіальної цілісності нашої держави.

Кримінально-правова норма, яка передбачає відповідальність за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, потребує доопрацювання з огляду на потреби, обумовлені воєнним станом і необхідністю здійснення збройної відсічі державі-агресору. Зокрема, доцільно ст. 429 КК України доповнити ч. 2 такого змісту: «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб»; а також ч. 3: «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони призвели до провалу наступальних дій або захоплення ворогом важливих укріплень».

Список використаних джерел

1. Конституція України : Основний Закон від 28 черв. 1996 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Статистика / Офіс Генерального прокурора : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravorporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

3. Tumanyants, A., Hetman, H., Babanina, V., Dovbash, R. (2023). Features of Ensuring the Right to Liberty and Personal Integrity In Criminal Proceedings Under the Conditions of Martial Law: Precedent Practice of the European Court of Human Rights and Ukrainian Realities. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2 (19) P. 153–171. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.2-n000226>. URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1684148544.pdf

Власенко Юлія Вікторівна,

ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 384 КК УКРАЇНИ

Неправдиві показання свідка, потерпілого, неправдивий висновок експерта, спеціаліста, неправильний переклад перекладача, неправдивий звіт оцінювача, чинять перешкоди здійсненню правосуддя, утруднюють намагання суду досягти істини, можуть бути причиною судової помилки, а тому вони з самого початку є негативними для правосуддя. Якщо ж ці дії, вчиняються неправдиво завідомо, тобто свідки, потерпілі, експерти, спеціалісти, оцінювачі,

перекладачі усвідомлюють неправдивість своїх показів, висновків, перекладів, надають недостовірні або підроблені докази, і бажають, щоб вони саме у такому вигляді використовувались на стадії досудового розслідування або в суді, то їхні дії посягають на правосуддя і тим самим утворюють склад кримінального правопорушення.

У науці кримінального права усталеною є теза, що кримінальне правопорушення неможливе без особи, яка його вчинила. Водночас кримінальній відповідальності підлягає не будь-яка особа, що вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом про кримінальну відповідальність, а лише та, яка є його суб'єктом. У зв'язку з цим суб'єкт кримінального правопорушення разом з його об'єктом, об'єктивною та суб'єктивною сторонами є самостійним і необхідним елементом складу кримінального правопорушення, відсутність якого виключає і підставу кримінальної відповідальності. При цьому суб'єкт кримінального правопорушення нерозривно пов'язаний з усіма іншими елементами складу кримінального правопорушення, адже саме своїм суспільно небезпечним діянням (об'єктивна сторона кримінального правопорушення) суб'єкт завдає шкоди об'єкту посягання, діючи при цьому винно (суб'єктивна сторона) [3].

Стаття 2 КК України визначає підстави кримінальної відповідальності як вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним Кодексом. Однак, у такому випадку виникає необхідність з'ясування поняття складу кримінального правопорушення, який в науці кримінального права прийнято вважати правовою формою правопорушення [5]. Важливим елементом складу кримінального правопорушення слід вважати суб'єкта, який поряд із такими елементами як об'єкт, об'єктивна та суб'єктивна сторона і становить систему складу кримінального правопорушення. Слід зазначити, що суб'єкт є не тільки елементом складу кримінального правопорушення, а й називається серед ознак поняття кримінального правопорушення (ст. 11 КК) України, яке визначається як передбачене Кримінальним Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Такий безумовний зв'язок підстави кримінальної відповідальності, поняття кримінального правопорушення, визначення складу кримінального правопорушення через наявність такого елемента (ознаки), як суб'єкт, дозволяє зробити висновок про необхідність встановлення суб'єкта в кожному випадку під час кваліфікації вчиненого кримінального правопорушення [1].

Слід зазначити, що поняття суб'єкта визначено в Загальній частині КК України (ч. 1 ст. 18) – фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до

Кримінального Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Отже, під час кваліфікації кожного конкретного кримінального правопорушення необхідно встановлювати такі його ознаки – особа фізична, осудна, що досягла певного віку [4].

Суб'єкт кримінального правопорушення, передбачений ст. 384 КК України, законодавчо визначається особами, які можуть надати неправдиві показання, недостовірні або підроблені докази, звіт, висновок, переклад – свідок, потерпілий, експерт, спеціаліст, оцінювач, перекладач відповідно. Крім того, Законом не передбачена відповідальність підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, позивача та відповідача. У такому випадку існує необхідність в переході від загального поняття суб'єкта до спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, який у КК України (ч. 2 ст. 18) визначається як фізична, осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення – це особа, що володіє поряд із осудністю та віком кримінальної відповідальності й іншими додатковими юридичними ознаками, що передбачені в кримінальному законі, або такі, що прямо впливають з нього, обмежуючими коло осіб, які можуть нести кримінальну відповідальність за даним законом. Отже, під час використання терміну «спеціальний суб'єкт» мова йде про осіб, які мають специфічні ознаки поряд із «загальним» суб'єктом кримінального правопорушення та прямо вказуються у відповідній диспозиції. Слід зазначити, що під час встановлення даного елемента складу кримінального правопорушення недостатньо використання лише диспозиції ст. 384 КК України, в якій називається свідок, потерпілий, експерт, спеціаліст, оцінювач, перекладач, як суб'єкт кримінального правопорушення. У цій частині дана норма має відсилковий спосіб викладу, тобто для визначення даних осіб як суб'єктів кримінального правопорушення необхідно звернутися до інших правових норм, в яких вони визначаються більш детально і фактично отримують понятійний зміст.

Спеціальні суб'єкти, передбачені в ст. 384 КК України, – свідок, потерпілий, експерт, спеціаліст, оцінювач, а також перекладач – безумовно володіють сукупністю загальних ознак, якими володіє будь-який суб'єкт будь-якого кримінального правопорушення (особа фізична, осудна та вік кримінальної відповідальності) та спеціальні ознаки, якими володіють лише дані вказані суб'єкти [2].

У правовій доктрині кримінального права відомо, що фізична ознака вказує на те, що кримінальне правопорушення може вчинити лише людина [4]. Крім того, така вказівка прямо виходить із законодавчих визначень принципів чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі – територіального, громадянства,

універсального та реального (статті 6 - 8 КК України). Осудність розкривається через законодавче її поняття – осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними (ч. 1. ст. 19 КК України). Слід зазначити, що дане визначення необхідно використовувати разом із визначеннями неосудності (ч. 2, 3 ст. 19 КК України) та обмеженої осудності (ст. 20 КК України). Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, розкривається в ч. 1 ст. 22 КК України, – кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. Необхідно звернути увагу, що дані ознаки потребують певного розкриття і встановлення спеціальних ознак. Тобто, з фізичного принципу та віку кримінальної відповідальності впливає спеціальна ознака процесуальності, яка властива всім суб'єктам кримінального правопорушення, названим в диспозиції ст. 384 КК України. Це означає, що суб'єкти отримують зміст лише у зв'язку із дією процесуального законодавства – де називаються їх права, обов'язки та вказується порядок попередження про кримінальну відповідальність. Дана додаткова ознака розкриває зміст фізичної ознаки та віку кримінальної відповідальності. Фізична ознака розкривається в контексті того, яка саме людина може вчинити це кримінальне правопорушення, а вік може уточнюватися у зв'язку з дією процесуального законодавства та вимог, які висуваються до відповідних суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Устименко В. В. Спеціальний суб'єкт злочину /В.В. Устименко. Х. : Вища школа, 1989. 104 с.
3. Чорней С. В. Поняття суб'єкта злочину / С. В. Чорней // Науковий вісник Чернівецького університету. 2012. Вип. 618. Правознавство. С. 125–128.
4. Кримінальне право України : Загальна частина: підручник / Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. [4-те вид., перероб. і допов.] Х. : Право, 2010. 456 с.
5. Марцев А. Склад злочину структура та його види/ А.Марцев // Кримінальне право. 2005. № 2. С. 47 – 49.